MONUMENTEN
ARCHITECTUUR
STEDENBOUW
IN ROERMOND
EN OMSTREKEN

RUIMTELIJK

UITGAVE VAN STICHTING RUIMTE ROERMOND
JAARGANG 8 NUMMER 1 - MAART 2003

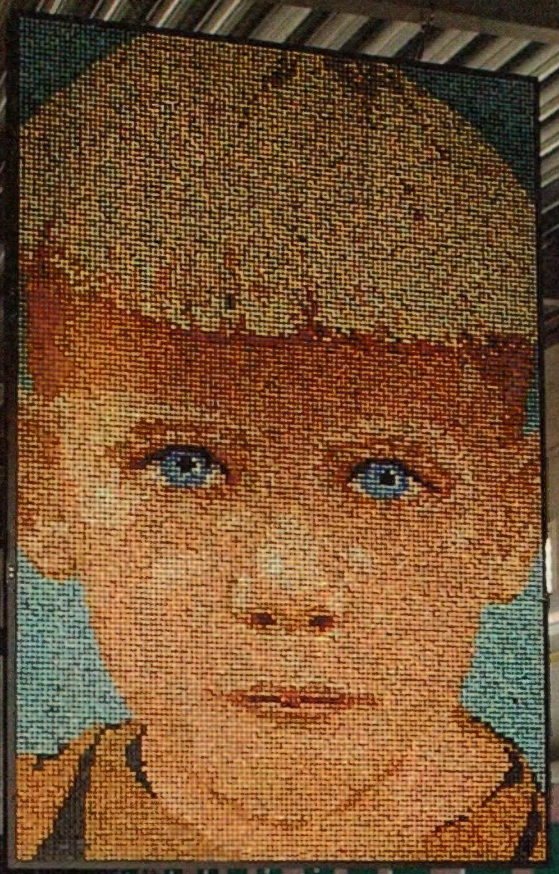

Kunst

BINNEN EN BUITEN

Roersingel

BOVEN- EN ONDERGRONDS

PETER DE COCK

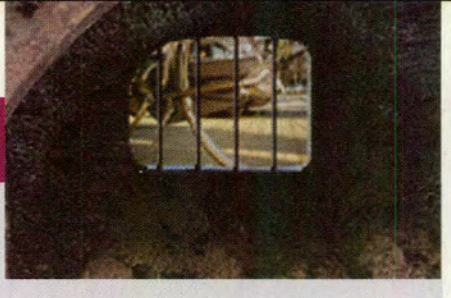

Peter de Cock werd in 1751 gevangen gehouden in de kelders van het Roermondse stadhuis. De stank aldaar verdreef zelfs zijn pleitbezorgers. Peter de Cock is door de eeuwen heen een schelm gebleven die zijn stad op een Tijl Uilenspiegel-achtige wijze bekijkt.

De bovenwereld - de redactie - vond dat ik wel erg moeilijke columns schreef. Op het randje van het begrijpbare. Mijns inziens een toonbeeld van de volsterkte verloedering waaraan dit land ten offer is gevallen. Het tussen de regels door lezen wordt te moeilijk geacht voor de liefhebbers en de belagers van deze stad waarvoor dit blad toch bedoeld is. Tja, daar kunt u het voorlopig wel mee doen. Deze aflevering wat minder tussen de regels. Lees het maar, bekijk het maar!

SPRUITJESLUCHT

Er hangt een - onruikbare(?) - bestuurlijke spruitjeslucht boven Roermond. Tot nog niet zo lang geleden kon je Rockwool als het stonk de schuld geven. De bedrijfsleiding heeft zich jarenlang verzet als een paaiende zalm die niet gekort wenste te worden op zijn uitstoot. Feministen - en andere intelligente mensen - zullen het met mij eens zijn dat het gangbare mannelijke cliché van klaarkomen, een vermeend synoniem voor presteren, simpelweg een gesublimeerde vorm is van Alfred Judocus Kwak. Kwak, paf, poef. Hijgen, kreunen, vervolgens achteroverleunen. Die zelfvoldaanheid hangt evenzeer aan de bestuurlijke spruitjeslucht als een pasgeboren jong van een luiaard aan zijn horizontaal hangende moeder.
Elders in dit nummer gaat Joep Janssens nader in op de nieuwbouw Roerkade/Molenstraat. Ik ben uitermate benieuwd wat daar in staat. In één van mijn columns heb ik geschreven dat het ging om een vorm van Windows 98-architectuur: knip en plak. Nu het geval er staat, deel ik andermaal mijn mening mede: een volstrekt mislukte imitatie van het Gravensteen in Gent. Nog niet eens de term Moezepelies waardig. Ezelswerk, zowel boven de als onder de grond. En dan hoor ik Jos van Rey voortdurend verkondigen dat hij bedolven wordt onder de complimenten inzake het ontwerp en de inpassing in de stad. Als de bond van blinden en slechtzienden op zoek is naar een excellente PR-man - ze kunnen geen betere vinden!
Ik zal het verder niet hebben over de Borinagearchitectuur van Henk Wolters c.s. voor de Schoolstraat/Veldstraat. De panden moeten nog verrijzen. Nu kan ik me voorstellen dat mensen roepen: "Wat lul je nu toch? Dit stuk van de binnenstad stelt toch niets voor en architectonisch is het toch prima ingepast?" Dat laatste klopt! Spruitjeslucht in optima forma. Niet te ruiken, binnenkort wel zichtbaar! Afschrijving binnen 20 jaar? Spruitjeslucht! Laat ik van mijn hart geen moordkuil maken. Zodra boekhouders de geestdrift overvleugelen hangt er een gifwolk over elke creativiteit. De lucht kleurt tienduizenden tinten grijs tot diepzwart. Zo donker, dat ze zelfs in sommige plaatsen op de Veluwe/Drente/Zeeland er bang van worden. Financiële Raspoetins die de ander geen ruimte laten, je vindt ze overal: van Utrecht tot Eijsden, van Bellingwolde tot Utrecht, van Zierikzee tot Den Helder. Dat geeft tevens de mogelijkheid om Den Haag aan te doen, waar het ook wemelt van 'sprankelende' figuren.

Vrienden, tijd voor een fles eau de vie. Die zou ik graag delen met vriend Van Beers. Van mij krijgt hij politiek asiel in mijn kelder tot zijn benoeming waar dan ook! Dat verschaft mij de gelegenheid om hem als onafhankelijke geest bij te praten. Via de bode stuur ik een fotorolletje naar Lodewijk Imkamp, zodat hij fraaie panden in Barcelona kan fotograferen, terwijl zijn eigen stad vernacheld wordt.

Uw dienaar,
Peter de Cock

P.S. Uiteraard niet gelieerd aan de populaire serie Baantjer.

INHOUD

01 - Kunst in de Penitentiaire Inrichtingen Roermond
Foto: Peter Wijnands
02 - Column
03 - Uit de schulp & in de pen
03 - Stichtingsnieuws
04 - Grijze confectie met krijtstreep
06 - Restauratie-rapporten
08 - Kroniek van een aangekondigde verKragting
12 - Verdwenen in woord en beeld
13 - De Weerd, buurtschap onder aan een waterval
16 - Op de rol

COLOFON

Ruimtelijk verschijnt viermaal per jaar en wordt bezorgd bij liefhebbers (maar ook bij belagers) van de stad Roermond en het stedelijk schoon.
UITGAVE: Stichting Ruimte.
REDACTIE: Gerard van de Garde (eindredacteur), Joep Janssens, Thei Moors, Paul Poell, Bert Thomassen.
VASTE MEDEWERKERS: Willem Cartigny, Leonard Fortuin, Dennis Janssen, Peter Wijnands (fotografie).
MEDEWERKING AAN DIT NUMMER: Jo Walschot (fotografie).
REDACTIE-ADRES: Prinsesselaan 1a, 6042 JA Roermond, tel. 0475-329548.
ISSN: 1389-2606.

Overname van artikelen is toegestaan nadat toestemming is gevraagd en als bronvermelding wordt toegepast.

ABONNEMENTEN: 10 euro per jaar, over te maken op Postbank 7625876. Bij meerdere abonnementen op één adres abonnementsprijs in overleg.
ABONNEMENTENADMINISTRATIE: Bachstraat 112, 6044 SN Roermond, tel. 0475-322618.
VERSPREIDING: *Ruimtelijk* is buiten abonnement beperkt verkrijgbaar bij de VVV, de bibliotheken, het stadhuis, het Stedelijk Museum en boekhandel Boom.
MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR: ARS Grafische Producties & Communicatie.
STICHTING RUIMTE:
Bestuur: Leonard Fortuin (voorzitter), Bert Thomassen (secretaris), Willem Cartigny (penningmeester), Lucien Jansen (bestuurslid).
Secretariaatsadres: Bachstraat 112, 6044 SN Roermond, tel. 0475-322618.

UIT DE SCHULP & IN DE PEN

LINDANUSSINGEL/GEULJANSLAAN

Met veel belangstelling heb ik het artikel 'Torentjesoverleg in Roermond' in Ruimtelijk *van december gelezen. Als dan ook nog de eigen buurt ter sprake komt, is de interesse optimaal, en dat is maar goed ook, want onder het kopje 'Geuljanslaan' klopt iets niet: volgens de plaatselijke aanduiding is de weg die hier Burgemeester Geuljanslaan wordt genoemd in werkelijkheid de Bisschop Lindanussingel! Natuurlijk weten wij wel welke straten en gebouwen bedoeld worden, maar veronderstel eens dat de stichting Ruimte om de een of andere reden bezwaar moet aantekenen en dan bij de plaatselijke aanduiding een niet bestaande locatie gebruikt, en dat hierdoor dan een bezwaar ongegrond verklaard zou worden! Dat mag niet gebeuren, daar willen wij de stichting Ruimte voor behoeden!*

Roermond, Lei Derikx

U heeft helemaal gelijk, maar gelukkig bevinden wij ons met deze vergissing in vorstelijk gezelschap, immers Z.D.H. prins Sjra I resideerde volgens de officiële teksten van D'n Uul in het "feespaviljoen aan de *Börgemeister Geuljanslaan*".

STEDELIJK MUSEUM

Het artikel van Dennis Janssen in Ruimtelijk *van december 2002 verdient wel wat opheldering op een aantal punten. Met een plumeau kom je er niet meer in het Stedelijk Museum. Het zal meer de grote schoonmaak worden!*

In de negentiger jaren zijn er diverse discussies over vorm en inhoud van het Roermondse museumbeleid gevoerd. De aanleiding voor het verbeterplan van Coumans uit 1995 was ingegeven door de slechte staat van het huidige gebouw en de slechte bereikbaarheid van met name het woonhuis Cuypers. Een dure glazen ombouw (Louvre?) moest alles met elkaar verbinden, zowel horizontaal als verticaal. Het geld kwam er niet. In 1999 verscheen het eerste rapport van de nieuwe Commissie voor Effectiviteitsonderzoek, dat tot onderwerp had het museumbeleid in Roermond 1990-1998. In de conclusies en aanbevelingen werd ingegaan op de functies die het huidige museum heeft, en wat daarmee in de toekomst moest. Belangrijk waren de conclusies:

"3. Handhaving van de vijf aandachtsvelden (hedendaagse kunst, hedendaagse vormgeving, Cuypers, Luyten, Roermond/geschiedenis - LI) moet ter discussie gesteld worden (...)

5. Het collectioneringsbeleid moet specifieker afgestemd zijn op de geldende beleidsuitgangspunten van het museumbeleid. Handhaving van alle onderdelen van de huidige collectie zou in dit licht zeker een punt van discussie kunnen vormen (...)

12. De huisvesting van het museum is ongeschikt om de huidige veelheid aan beleidsuitgangspunten volwaardig vorm te geven."

De gemeenteraad onderschreef de conclusies en aanbevelingen op 29 april 1999. Eind 2002 werd deze discussie weer opgepakt, maar al snel over de verkiezingen heen getild. Op dit moment wordt de afronding van die discussie voorbereid, zoals afgesproken in het Collegeprogramma 2002-2006. Alle opties zijn nu nog open, en de suggesties die DJ doet zijn ook aan de orde gebracht.

Het pleidooi voor het splitsen van functies maar niet gebouwelijk is begrijpelijk, maar te gemakkelijk. Het woonhuis werd in de zeventiger jaren aan het complex van de Luyten-zalen toegevoegd. Het museum heeft door zijn indeling grote beperkingen voor museale functies. Gezien de status van rijksmonument ligt het echter niet voor de hand hier vergaand op te kunnen ingrijpen. Ook de toegankelijkheid is hier een groot probleem. Dit laatste kan alleen door imposante en kostbare ingrepen worden opgelost.

De suggesties voor een bezoekerscentrum met een permanente opstelling over de geschiedenis van de stad zijn afkomstig uit het rapport van professor Noordman van de Erasmus Universiteit uit 2000. De plaats van een bezoekerscentrum zou, gezien de grote stroom toeristen die juist uit de oostkant van de stad komen, beter daar tot zijn recht komen.

Verder speelt bij de discussie nog de wens om in het Roerdelta-gebied een culturele trekker van allure onder te brengen. Ingrediënten genoeg voor een sappige discussie, die in het jaar 2003 in het openbaar zal worden gevoerd en vervolgens afgerond!

Lodewijk Imkamp, wethouder van cultuur gemeente Roermond

Roermond heeft gelukkig een wethouder van cultuur die ook een cultureel iemand is. De foto bewijst in ieder geval dat hij wel eens een museum bezoekt.
Foto: Dennis Janssen.

STICHTINGSNIEUWS

UITBREIDING BESTUUR

Op 22 november 2002 is het bestuur uitgebreid met een vierde persoon: Lucien Jansen, geboren in Heerlen, opgegroeid in Roermond en na een verblijf van 23 jaar in Tegelen sinds 1997 opnieuw wonende in onze stad. Als geograaf is hij zeer geïnteresseerd in de ruimtelijke ontwikkelingen in en rondom Roermond. Hij is dan ook al enige tijd vaste lezer van *Ruimtelijk*. Lucien ziet het als een interessante uitdaging om samen met de andere bestuursleden richting te geven aan de ontwikkelingen binnen de Stichting Ruimte.

COMMISSIE *RUIMTE*-KEURMERK

Sinds 1998 onderscheidt de Stichting Ruimte initiatieven die bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit binnen de gemeente Roermond met het *Ruimte*-keurmerk. Aan deze onderscheiding zijn een oorkonde en een muurschildje verbonden. Voor het beoordelen van initiatieven weet het bestuur zich sinds 30 januari 2003 gesteund door drie architecten uit Noord- en Midden-Limburg: Ulrich Kloth en Jan Naus te Roermond, Geer Selen te Venlo.

UITBREIDING REDACTIE

Ook de redactie heeft een nieuw lid: Thei Moors, planoloog, afkomstig uit Herkenbosch en sinds acht jaar Roermondenaar. Hij is afgestudeerd op de stedelijke structuur van Roermond, heeft in de *Spiegel van Roermond* gepubliceerd over de uitbreiding van Roermond/Maasniel na de oorlog en is redacteur geweest van het boek *Roermond in (((beweging)))*. Thei maakt er zich binnen de redactie sterk voor dat *Ruimtelijk* meer aandacht gaat besteden aan de gebieden buiten de binnenstad. ®

GEBOUWBESPREKING

TEKST: JOEP JANSSENS

In deze serie waarin telkens de architectuur en achtergronden van een gebouw worden belicht, gaan wij deze keer in op het onlangs opgeleverde gebouw van architect Arn. Meys op de hoek van Roersingel en Molenstraat.

Grijze confectie met

Als ieder groot nieuwbouwcomplex in Roermond zoveel politieke opschudding, rollende koppen en vertraging zou opleveren, hadden wij hier nog meer braakliggend terrein, nog meer vacante wethoudersposten en hadden wij nòg meer moeite om een nieuwe burgemeester te vinden. De gemeente Roermond schreef in 1995 een prijsvraag uit met als doel in de binnenstad een woon- en winkelproject met een parkeergarage te realiseren. De gemeente bood het terrein aan en zorgde dus voor de nodige aankopen en onteigeningen.
Van de inschrijvers kwam het plan dat het Maastrichtse architectenbureau Arn. Meys in opdracht van 3W Vastgoed ontwierp als winnaar uit de bus. Desalniettemin stelde de gemeente voor het plan te herzien; men vond het nog te weinig gewaagd, wilde rigoreuzere structuren.
Grote bekendheid kreeg de stichting Ruimte met haar bezwaar tegen de sloop van pand Cillekens, met name de industriële gebouwen op het binnenterrein. Hierdoor moest er sowieso een geheel nieuw plan komen, immers de geplande cilindervormige parkeergarage overlapte de monumentale gebouwen van Cillekens. Vooral het hart van het plan werd aangepast, maar het architectenteam van Meys wist de gemeente ervan te overtuigen dat een ambitieuzere architectuur niet gewenst was. De hoek Roersingel/Molenstraat werd uiteindelijk vrijwel volgens het oorspronkelijke winnende ontwerp uitgevoerd. Belangrijkste winstpunt, zeker voor de stichting Ruimte, was dat de oorspronkelijke rooilijn gehandhaafd bleef.
Bureau Meys had weliswaar geen ervaring of referentieprojecten in Roermond, maar door ontwerpen voor winkelcentra in Heerlen en Genk en diverse grote plannen in Maastricht (onder andere op het Céramique-terrein) wel een goede naam voor dit soort projecten.
"Is de architectuur typisch Arn. Meys?" vraag ik projectarchitect ir. Roel Graven. "Omdat ons bureau met drie hoofdarchitecten werkt kunnen de ontwerpen behoorlijk verschillen. Weliswaar worden de plannen onderling doorgesproken, maar iedere architect heeft toch zijn eigen ontwerpvrijheid." Veel belangrijker echter dan de herkenbaarheid van de architect vindt Graven, dat het gebouw zelf herkenbaar moet zijn. Hij bedoelt hiermee dat de architectuur een gevolg is van de omgeving en historie van het bouwterrein. Of zoals hij het in onvervalst Mestreechs zegt: "Vuur loere veural eers nao de lokasie en gaon dan ontwerpe."
In het geval van de Roersingel was het vooral de oude industriële uitstraling van de gebouwen op het binnenterrein, maar ook het pakhuiskarakter van een aan de Roer gelegen stadswand. Vreemd natuurlijk dat dan een industrieel monument als het Cillekens-complex (weliswaar op dat moment nog niet erkend) wèl de architectuur van de nieuwbouw zou beïnvloeden, maar vervolgens gesloopt zou worden. "Inderdaad een fout; de verleende bescherming is heel terecht", beaamt Graven.

Mooier en poëtischer dan in de verkoopbrochure van de appartementen kunnen wij de motivatie van het ontwerp natuurlijk niet verwoorden: "De Roer, haar oevers en kades zijn de inspiratiebron voor wonen aan de Roersingel, opvallend door de combinatie van historische monumentale panden met moderne appartementen. De architectuur, sober en sterk, de herhaling van karakteristieke elementen, de mangaankleurige baksteen en metalen accenten zetten de historische sfeer voort en geven extra élan aan wonen op deze plek."
Sober is het zeker, een industriële uitstraling heeft het inderdaad, en herhaling zit er ook in, maar kan er dan toch niet wat meer variatie gebracht worden in de lange gevels? Kijk eens naar het Java-eiland in Amsterdam, waar ook pakhuizen stonden en waar nu woningen en flats staan die weliswaar een gesloten front vormen, maar een grote variëteit kennen in hoogte, kleur en materiaalgebruik. "Dat is juist wat wij niet wilden, de herhaling is juist de kracht van het gebouw. Bovendien, als je goed kijkt, zie je dat de architectuur van de Molenstraat duidelijk afwijkt van die van de Roersingel (kleinere openingen, minder verticale geledingen - JJ), om hier het karakter van stadspanden te beaccentueren."
Gravens uitleg lijkt mij een beetje gezocht, maar dat gevoel heb ik wel eens vaker als kunstenaars hun creatie motiveren.
Geleidelijk aan gaat ons gesprek over details als raamkozijnen (met roedenverdeling), kleur (bijna zwarte stenen, donkergroene kozijnen) en materiaalkeuze (ook hier weer een industriële

GEBOUWBESPREKING

TEKST: JOEP JANSSENS

In deze serie waarin telkens de architectuur en achtergronden van een gebouw worden belicht, gaan wij deze keer in op het onlangs opgeleverde gebouw van architect Arn. Meys op de hoek van Roersingel en Molenstraat.

Grijze confectie met krijtstreep

Als ieder groot nieuwbouwcomplex in Roermond zoveel politieke opschudding, rollende koppen en vertraging zou opleveren, hadden wij hier nog meer braakliggend terrein, nog meer vacante wethoudersposten en hadden wij nòg meer moeite om een nieuwe burgemeester te vinden. De gemeente Roermond schreef in 1995 een prijsvraag uit met als doel in de binnenstad een woon- en winkelproject met een parkeergarage te realiseren. De gemeente bood het terrein aan en zorgde dus voor de nodige aankopen en onteigeningen.
Van de inschrijvers kwam het plan dat het Maastrichtse architectenbureau Arn. Meys in opdracht van 3W Vastgoed ontwierp als winnaar uit de bus. Desalniettemin stelde de gemeente voor het plan te herzien; men vond het nog te weinig gewaagd, wilde rigoreuzere structuren.
Grote bekendheid kreeg de stichting Ruimte met haar bezwaar tegen de sloop van pand Cillekens, met name de industriële gebouwen op het binnenterrein. Hierdoor moest er sowieso een geheel nieuw plan komen, immers de geplande cilindervormige parkeergarage overlapte de monumentale gebouwen van Cillekens. Vooral het hart van het plan werd aangepast, maar het architectenteam van Meys wist de gemeente ervan te overtuigen dat een ambitieuzere architectuur niet gewenst was. De hoek Roersingel/Molenstraat werd uiteindelijk vrijwel volgens het oorspronkelijke winnende ontwerp uitgevoerd. Belangrijkste winstpunt, zeker voor de stichting Ruimte, was dat de oorspronkelijke rooilijn gehandhaafd bleef.
Bureau Meys had weliswaar geen ervaring of referentieprojecten in Roermond, maar door ontwerpen voor winkelcentra in Heerlen en Genk en diverse grote plannen in Maastricht (onder andere op het Céramique-terrein) wel een goede naam voor dit soort projecten.
"Is de architectuur typisch Arn. Meys?" vraag ik projectarchitect ir. Roel Graven. "Omdat ons bureau met drie hoofdarchitecten werkt kunnen de ontwerpen behoorlijk verschillen. Weliswaar worden de plannen onderling doorgesproken, maar iedere architect heeft toch zijn eigen ontwerpvrijheid." Veel belangrijker echter dan de herkenbaarheid van de architect vindt Graven, dat het gebouw zelf herkenbaar moet zijn. Hij bedoelt hiermee dat de architectuur een gevolg is van de omgeving en historie van het bouwterrein. Of zoals hij het in onvervalst Mestreechs zegt: "Vuur loere veural eers nao de lokasie en gaon dan ontwerpe."
In het geval van de Roersingel was het vooral de oude industriële uitstraling van de gebouwen op het binnenterrein, maar ook het pakhuiskarakter van een aan de Roer gelegen stadswand. Vreemd natuurlijk dat dan een industrieel monument als het Cillekens-complex (weliswaar op dat moment nog niet erkend) wèl de architectuur van de nieuwbouw zou beïnvloeden, maar vervolgens gesloopt zou worden. "Inderdaad een fout; de verleende bescherming is heel terecht", beaamt Graven.

Mooier en poëtischer dan in de verkoopbrochure van de appartementen kunnen wij de motivatie van het ontwerp natuurlijk niet verwoorden: "De Roer, haar oevers en kades zijn de inspiratiebron voor wonen aan de Roersingel, opvallend door de combinatie van historische monumentale panden met moderne appartementen. De architectuur, sober en sterk, de herhaling van karakteristieke elementen, de mangaankleurige baksteen en metalen accenten zetten de historische sfeer voort en geven extra élan aan wonen op deze plek."
Sober is het zeker, een industriële uitstraling heeft het inderdaad, en herhaling zit er ook in, maar kan er dan toch niet wat meer variatie gebracht worden in de lange gevels? Kijk eens naar het Java-eiland in Amsterdam, waar ook pakhuizen stonden en waar nu woningen en flats staan die weliswaar een gesloten front vormen, maar een grote variëteit kennen in hoogte, kleur en materiaalgebruik. "Dat is juist wat wij niet wilden, de herhaling is juist de kracht van het gebouw. Bovendien, als je goed kijkt, zie je dat de architectuur van de Molenstraat duidelijk afwijkt van die van de Roersingel (kleinere openingen, minder verticale geledingen - JJ), om hier het karakter van stadspanden te beaccentueren."
Gravens uitleg lijkt mij een beetje gezocht, maar dat gevoel heb ik wel eens vaker als kunstenaars hun creatie motiveren.
Geleidelijk aan gaat ons gesprek over details als raamkozijnen (met roedenverdeling), kleur (bijna zwarte stenen, donkergroene kozijnen) en materiaalkeuze (ook hier weer een industriële uitstraling door veelvuldig toepassen van staal en zink).
"Gries mik, ermer dan erm", schreef columnist Peter de Cock in *Ruimtelijk* van december 2002 over het gebouw, doelend op de bijna zwarte gevels. Graven kan er de humor wel van inzien en lacht: toen was het zeker nog niet gevoegd, laat hem nu nog maar eens gaan kijken! Hij doelt op de 'krijtstrepen', die de gevels inderdaad een chique cachet verschaffen.
Een Duits echtpaar, dat de tegenoverliggende parkeerplaats Loesbleik heeft weten te bereiken, hoorde ik eens iets opmerken over de gelijkenis met de industriegebouwen bij hen in de buurt. Nee mensen, dit is wel een gebied aan de Roer, maar niet het Ruhrgebiet.

Hilde Fuchs woont al jaren in de Brugstraat, grenzend aan het Roersingelkwartier, en besloot als één van de eersten te kiezen voor een appartement in het nieuwe complex. Zij vindt het gebouw ronduit prachtig en prijst de fabrieksachtige sfeer van de architectuur. "Het is precies zoals ik mij had voorgesteld", al beaamt zij dat de gevels zonder het lichte voegwerk erg somber waren. Nadat ze jarenlang alleen tegen muren heeft aangekeken is het voor haar een bevrijding weer uitzicht te hebben op ruimte: de Roer, de Voorstad en de Maas.

Ir. Roel Graven: "De herhaling is de kracht van het gebouw. En als je goed kijkt, zie je dat de architectuur van de Molenstraat duidelijk afwijkt van die van de Roersingel, om hier het karakter van stadspanden te beaccentueren."
Foto: Joep Janssens.

Als ik het kantoor van Meys op het Maastrichtse industrieterrein Bosscherveld (industriële uitstraling in optima forma!) verlaat, heb ik toch een beter gevoel gekregen voor het Roersingelcomplex. Zeker als we bedenken dat het 'snoepje', de oude Cillekens-gebouwen, nog verborgen ligt in het hart van het complex. Maar als ik dan aan de rand van het Maastrichtse stadscentrum de dreigende zwarte gebouwen van de Sphinx zie, weet ik wat luchtverontreiniging en verwaarlozing met een gebouw kunnen doen. Dus een oproep aan alle bewoners: houdt de ramen goed schoon en zet de fuchsia's op de balkons. En dan maar hopen dat het voegwerk zijn witte kleur behoudt, want zonder deze 'krijtstreep' heeft het complex toch wel iets van saaie confectie. ®

Wat verwaarlozing en luchtvervuiling kunnen doen met (industriële) gebouwen: de dreigende, zwarte gebouwen van de Sphinx in Maastricht.
Foto: Joep Janssens.

krijtstreep

Ir. Roel Graven: "De herhaling is de kracht van het gebouw. En als je goed kijkt, zie je dat de architectuur van de Molenstraat duidelijk afwijkt van die van de Roersingel, om hier het karakter van stadspanden te beaccentueren."
Foto: Joep Janssens.

uitstraling door veelvuldig toepassen van staal en zink).
"Gries mik, ermer dan erm", schreef columnist Peter de Cock in *Ruimtelijk* van december 2002 over het gebouw, doelend op de bijna zwarte gevels. Graven kan er de humor wel van inzien en lacht: toen was het zeker nog niet gevoegd, laat hem nu nog maar eens gaan kijken! Hij doelt op de 'krijtstrepen', die de gevels inderdaad een chique cachet verschaffen.
Een Duits echtpaar, dat de tegenoverliggende parkeerplaats Loesbleik heeft weten te bereiken, hoorde ik eens iets opmerken over de gelijkenis met de industriegebouwen bij hen in de buurt. Nee mensen, dit is wel een gebied aan de Roer, maar niet het Ruhrgebiet.

Hilde Fuchs woont al jaren in de Brugstraat, grenzend aan het Roersingelkwartier, en besloot als één van de eersten te kiezen voor een appartement in het nieuwe complex. Zij vindt het gebouw ronduit prachtig en prijst de fabrieksachtige sfeer van de architectuur. "Het is precies zoals ik mij had voorgesteld", al beaamt zij dat de gevels zonder het lichte voegwerk erg somber waren. Nadat ze jarenlang alleen tegen muren heeft aangekeken is het voor haar een bevrijding weer uitzicht te hebben op ruimte: de Roer, de Voorstad en de Maas.

Als ik het kantoor van Meys op het Maastrichtse industrieterrein Bosscherveld (industriële uitstraling in optima forma!) verlaat, heb ik toch een beter gevoel gekregen voor het Roersingelcomplex. Zeker als we bedenken dat het 'snoepje', de oude Cillekens-gebouwen, nog verborgen ligt in het hart van het complex. Maar als ik dan aan de rand van het Maastrichtse stadscentrum de dreigende zwarte gebouwen van de Sphinx zie, weet ik wat luchtverontreiniging en verwaarlozing met een gebouw kunnen doen. Dus een oproep aan alle bewoners: houdt de ramen goed schoon en zet de fuchsia's op de balkons. En dan maar hopen dat het voegwerk zijn witte kleur behoudt, want zonder deze 'krijtstreep' heeft het complex toch wel iets van saaie confectie. ®

Wat verwaarlozing en luchtvervuiling kunnen doen met (industriële) gebouwen: de dreigende, zwarte gebouwen van de Sphinx in Maastricht.
Foto: Joep Janssens.

Restauratie-rapporten

TEKST: WILLEM CARTIGNY

De laatste jaren zijn er diverse spraakmakende restauraties tot uitvoering gekomen, waarvan sommige al jarenlang in de wacht zaten. Het beeld van die restauraties is nogal wisselend; de ene is beter geslaagd dan de andere, en sommige zijn ronduit beneden peil uitgevoerd.
Te noemen grotere restauraties zijn: de ARS-panden (hoek Swalmerstraat/ Jesuïtenstraat), de Roersingelpanden (Roersingel 3-5), het Christoffelhuis (Lindanusstraat 5), Cillekens (Neerstraat 34 en achterterrein), het ECI-complex, De Gouden Leeuw (Neerstraat 13), Brons Eiken (Markt 13-16) en de Ambachtsschool (Godsweerderstraat 2).
Dan staat er ook een aantal restauraties nog steeds in de wacht (sommigen al vele jaren), zoals:

- het voormalige kantoor van de gemeentelijke sociale dienst (Veldstraat 1-3);
- de voormalige muziekschool (Swalmerstraat 56);
- mouterij Limburgia aan het spoor;
- Roersingel 6;
- Huis De Steenen Trappen (Neerstraat 33).

In het kader van het Roersingelcomplex worden de achterpanden van de Cillekens-bedrijfspanden momenteel gerestaureerd (het voorpand komt later aan snee). Foto: Joep Janssens.

ONDUIDELIJKHEID OVER CHAW'S

Bij de meeste van de genoemde projecten is een zogenoemde CHAW gemaakt: een cultuurhistorische analyse met waardenstelling, zeg maar een bouwhistorisch rapport.
In principe moet dit soort rapporten gemaakt worden bij wijzigingen binnen het Beschermd Stadsgezicht (niet alleen bij restauraties), maar de criteria wanneer wel en wanneer niet zijn niet eenduidig. Het is ook niet reëel om bij elke kleine ingreep aan een monument een uitgebreid rapport te vragen. Aan de andere kant is de onduidelijkheid die nu vaak in het spel is ook niet aan te bevelen. Vandaar dat Ruimte in het Monumentenoverleg heeft voorgesteld om conform de Monumentennota van 1990 (!) alsnog een inventarisatie te doen van panden van vóór 1850 die geen beschermde status hebben. De voortdurende strubbelingen die nu vaak spelen rondom een CHAW kunnen daarmee tot het verleden behoren.

Als voorwerk heeft de gezamenlijke Werkgroep Bouwgeschiedenis van Rura en Ruimte de afgelopen jaren een inventarisatie gemaakt van een deel van de Neerstraat. Daaruit kwamen opmerkelijke zaken naar voren, zoals panden zonder enige beschermde status die grotendeels authentiek middeleeuws zijn. De CHAW is een verworvenheid waar we op zichzelf overigens zeer gelukkig mee zijn. De vaak uitgebreide rapporten, veelal van het Monumentenhuis, geven een schat aan informatie over de bouw- en bewoningsgeschiedenis van een kavel uit de binnenstad, en daarmee ook interessante doorkijkjes in de stadsgeschiedenis. Helaas blijven de rapporten vaak te veel in de kast staan zonder dat de informatie eruit gebruikt wordt of algemener bekend gemaakt wordt. Ook zijn ze op het gemeentehuis soms het voorwerp van miscommunicatie: terwijl de ene afdeling een rapport over het pand Lindanusstraat 30 had afgekeurd hanteerde de andere afdeling het als een gezaghebbend document.
Een ander bezwaar is dat de CHAW's de laatste tijd nogal eens een soort alibifunctie krijgen: het is formeel verplicht in het kader van het Bestemmingsplan Binnenstad er één te laten maken, maar verder lijkt de redenering te prevaleren: we hoeven er niets mee en doen er niets mee, laat staan dat we de aanbevelingen opvolgen. Van dat laatste zijn verschillende van bovengenoemde restauraties het slachtoffer geworden.

KENMERKEND VOORBEELD

Saillant voorbeeld van het niet volgen van de aanbevelingen uit de CHAW is het project Roersingelrotonde (overigens geen restauratie). Vanaf najaar 2002 is een grootscheepse aanpassing van deze rotonde aan de gang. Omdat hiervoor ook het regime van het Bestemmingsplan Binnenstad geldt is er door het Monumentenhuis in 2000 een uitgebreid rapport opgesteld, waaruit hier wat bevindingen en aanbevelingen.

- Het eerste logistieke en stedenbouwkundige ontwerp is van Pierre Cuypers.
- Het ontwerp uit 1954-1958 is bijzonder omdat het met het verkeersplein Oudenrijn behoorde tot de eerste generatie rotonde-ontwerpen van na de oorlog in Nederland.
- Hoge waarden hebben (hadden, inmiddels) de zogenaamde groeneilanden en niveauverschillen.
- Het dempen van de oude Roertak, de Kromme Roer, na de oorlog is in cultuurhistorisch opzicht een groot verlies geweest, dat in het kader van de Roerdeltaplannen (deels) hersteld zou kunnen worden.

- Er is sprake van een zeer waardevol bodemarchief, dat weinig verstoord is (was, inmiddels); uitgebreid onderzoek is geboden.
- Men dient te waken voor grootschaligheid, aangezien de korrelgrootte en opzet van het ontwerp uit de jaren vijftig zeer gaaf zijn gebleven.
- De grote cultuurhistorische waarden van het gebied voorzover dat buiten het Bestemmingsplan Binnenstad valt zouden in een soortgelijk beschermend bestemmingsplan moeten worden ondergebracht, evenals het singelgebied.

Kortom, een zeer waardevol stadsdeel of in de woorden van het rapport: "De veelzijdige gelaagdheid op historisch-geografisch gebied ... maakt het projectgebied tot een bijzonderheid op landelijk en regionaal niveau."
En wat is er van de aanbevelingen en behoud van cultuurhistorische waarden terechtgekomen? Wel, dat is bitter weinig, aangezien alles ondergeschikt gemaakt is aan het (grootschalige) verkeersaspect. Daar heeft alles voor moeten wijken, het kostbare bodemarchief de groeneilanden, de kleinschaligheid etc. En naar te vrezen valt in de toekomst ook een verkeersluwe Roersingel, met alle gevolgen vandien voor de verbinding binnenstad/waterfront. Het nieuwe ontwerp is gebaseerd op prognoses voor de komende 20 tot 25 jaar, terwijl over vijf jaar de A73 er ligt en er een totaal andere verkeerssituatie zal zijn ontstaan. Maar dan heeft dit gedrocht (zoals het in de gemeenteraad is genoemd) van vele miljoenen euro's alweer zijn eigen behoeften en verkeersaanwas gecreëerd. Die grootschalige reconstructie is zeer voorbarig geweest.
Van de zeer bijzondere en gave middeleeuwse vestingwerken in de bodem is veel zonder goed onderzoek weggebuldozerd voor een riolering die met wat goede wil er prima langs gelegd had kunnen worden. Maar alles moest snel-snel want files zijn onacceptabel, daarvoor mag een uniek bodemarchief best wijken (zie het artikel van Gerard van de Garde elders in dit nummer).
Wat zegt de doelstelling van het gemeentelijk archeologiebeleid ook weer? Dit: "Doel van het gemeentelijk archeologiebeleid is het behouden van het archeologisch erfgoed. Indien nodig en mogelijk worden plannen daarop aangepast. Wanneer dit niet kan, zullen archeologische resten zo veel en zorgvuldig mogelijk worden onderzocht en geborgen." Die zorgvuldigheid was in dit geval in de praktijk ver te zoeken, helaas. ®

GRAETERHOF GERESTAUREERD

De Graeterhof vóór de restauratie, nog met de door de gemeente Swalmen verwijderde luiken. Foto: Van Leer's Fotodrukindustrie, Amsterdam.

De Graeterhof bij Boukoul, tot anderhalf jaar terug een hotel, wordt drastisch gerestaureerd en is inmiddels weer als woning in gebruik. Het landhuis is waarschijnlijk in 1857 gebouwd naar ontwerp van Pierre Cuypers en een aantal keren verbouwd en uitgebreid. Bij de laatste grote verbouwing in 1910, onder leiding van architect Frans Dupont, kreeg het zijn huidige voorgevel met schijnvakwerk en Art Nouveau-ornamenten. Bewoners Phylo en Andrew Peat brengen de situatie van 1910 zoveel mogelijk terug. Daarbij maken ze dankbaar gebruik van de ontwerpen en het bestek van Dupont, waarover in het vorige nummer van *Ruimtelijk* - net op tijd voor hen! - een verrassend artikel stond. *GvdG*

GEZICHTEN IN DE GEVANGENIS

Lilium Candidum is de titel van de kunsttoepassing in het kader van de *Percentageregeling beeldende kunst bij rijksgebouwen*. Een galerij met indringende beelden van mensen in de Penitentiaire Inrichting Roermond. Groepjes van acht gedetineerden werkten samen met beeldend kunstenaar Wim Caus aan het spuiten, bakken, glazuren en bewerken van piepkleine keramische bloemetjes. Samen vormen ze een menselijk gelaat. Per afdeling hangen vier portretten, twee aan twee met de ruggen tegen elkaar, met kabels aan het plafond. Een kleine dwarsdoorsnede van onze samenleving maar dan wel een van 'de andere kant van het verhaal'; het zijn, op de kinderen en de ouderen na, allemaal mensen die iets te maken hebben met het traject dat een gedetineerde doorloopt. In *Smaak, Blad voor de Rijkshuisvesting* (December 2001) stond een uitgebreid artikel over dit project. *BT*

Per portret 17.500 bloemetjes, 16 portretten maakt 280.000 bloemetjes. Foto: Peter Wijnands.

Kroniek van een aangekondigde ver Kragting

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK ROERSINGELROTONDE

TEKST: GERARD VAN DE GARDE

Het meest dramatische monumentennieuws van de afgelopen maanden was de vernieling van een middeleeuwse muurtoren bij de aanleg van de Roersingelrotonde. Nadat drie dagen tevoren al een stuk stadsmuur en de resten van een hele gevelwand waren gesneuveld, moest de toren op 23 januari wijken voor een dikke rioolbuis. *"Een archeologische ramp"*, inderdaad. Woedende Roermondenaren keken vloekend toe, klommen de bouwput in om foto's te maken en belden gemeenteambtenaar Erik Caris plat. Waarom kon die riolering niet een paar meter verderop worden gelegd? En waarom werd de zaak niet tenminste door archeologen onderzocht voor het verloren ging? Was dit niet de zoveelste archeologische blunder van de gemeente?
Wethouder Lodewijk Imkamp reageerde *"zeer gepikeerd"* en *"boos"* op verwijten van de Werkgroep Archeologie van Rura en sloeg terug: de werkgroep zou informatie hebben achtergehouden. Waardoor is het (opnieuw) misgegaan?

Het verhaal begint in 2000. De vernieuwing van de Roersingelrotonde wordt voorbereid, een groot project waarbij tegelijk de capaciteit van de riolering in de omgeving moet worden vergroot. Het project is bij voorbaat 'archeologiegevoelig'. De kans is groot dat de nieuwe riolering, een lastige civieltechnische puzzel, op diverse plaatsen door resten van de middeleeuwse stadsommuring heen moet. Dat betekent archeologisch onderzoek. Tijdens de voorbereidingen, in 2001, ontstaat er bovendien tweemaal een kleine rel over resten van de middeleeuwse stadsmuur in het gebied (zie kader pagina 10). De gemeente wil met het rotondeproject oudheidkundig goed voor de dag komen.
Vooraf wordt een verkennend onderzoek gedaan. In maart 2001 zijn de aanbevelingen bekend. Er is op zijn minst een aanvullend onderzoek nodig. Op een kaart wordt de 'archeologische verwachting' ingetekend; de grondwerkers kunnen stuiten op de funderingen van:

1. een stuk stadsmuur (langs de Minderbroederssingel);
2. de Ezelspoort, onderdeel van de stadsommuring (aan het einde van de Molenstraat);
3. een tweede stuk stadsmuur (tussen de Molenstraat en de rotonde);
4. een toren, eveneens onderdeel van de stadsmuur (naast de rotonde);
5. een derde stuk stadsmuur (voorbij de rotonde richting Brugstraat).

Wethouder Imkamp noemt de muurtoren later voor de microfoon van *Omroep Maas en Grens* "een vondst die absoluut niet voorzien was", maar de gemeente wist dus wel degelijk dat de toren tevoorschijn zou kunnen komen. Op 21 januari 2002 vraagt de gemeente een offerte aan voor aanvullend onderzoek bij haar 'huisarcheologen', het Archeologisch Diensten Centrum (ADC) in Bunschoten. Men denkt aan een oost-westdoorsnede aan de noordkant van de rotonde (zie kaartje). Dit beperkte gebied lijkt op basis van de verkenning het interessantst, onder meer omdat daar ergens de muurtoren moet liggen.

Kaartje: Joep Janssens

Zondag 26 januari aan de Roersingel. Een prima bewaarde 14e-eeuwse toren, onderdeel van de stadsmuur, is goeddeels gesloopt voor een nieuwe riolering.
De gang in de toren is in de 19e of 20 eeuw aangelegd, toen de bovenbouw van de toren al verdwenen was.
Foto: Jo Walschot.

BODEMVERVUILING

Een paar dagen later, op 30 januari, komt er een kink in de kabel. Op die dag rapporteren milieudeskundigen dat een deel van het onderzoeksterrein vervuild is. Het gaat om een stuk ten noorden van de rotonde, waar vroeger een benzinepomp heeft gestaan (niet te verwarren met het benzinestation aan de andere kant van de rotonde, langs de Roer). Dat valt vrijwel samen met het gebiedje waar de archeologen willen graven. Het ADC vindt het uit Arbo-oogpunt niet verantwoord om haar medewerkers bloot te stellen aan intensief contact met vervuilde grond. Gemeente en ADC stellen het plan bij. In plaats van een volwaardig aanvullend archeologisch onderzoek vóór aan de rioolwerkzaamheden wordt begonnen zal er alleen een zogenaamde 'bouwbegeleiding' tijdens dat werk plaatsvinden: de archeologen blijven op de rand van de bouwput staan, fotograferen, tekenen en verzamelen alleen zeer selectief vondsten. Daarbij moeten ze bovendien een aantal Arbo-regels in acht nemen.
Er wordt niet overwogen om de geplande oost-westdoorsnede iets naar het zuiden te verleggen, net buiten de grens van de vervuiling. Dan zou het beoogde onderzoek gewoon kunnen plaatsvinden - zij het niet op, maar vlak naast de ideale plek. Wel wordt besloten tot een onderzoek bij de Ezelspoort.

DE MOLENSTRAAT

Een tweede inperking van het onderzoeksplan komt uit onverwachte hoek: van de Werkgroep Archeologie van Rura. Ambtenaar Erik Caris vraagt Rura in september of onderzoek in de Molenstraat zinvol is. Daar zal een riolering van 0,70 m en 1,05 m doorsnede worden vervangen door één iets dikkere buis van 1,25 m. Rura hecht niet aan onderzoek in zulke situaties. De grond is immers al verstoord bij de aanleg van het bestaande riool; bij een simpele vervanging komt dan toch niets oorspronkelijks aan het licht.
Belangwekkend detail: de Molenstraat is in de jaren vijftig van de vorige eeuw verbreed, waarbij een complete rij oude huizen is gesloopt.
Op basis van de inschatting van Rura besluit de gemeente geen onderzoek in de Molenstraat te laten doen. Later, als grondwerkers de gevelrij blootleggen en vervolgens slopen, vliegen de gemeente en de werkgroep elkaar daarover in de haren. Caris: "We hebben het besproken en ze hebben uitdrukkelijk gezegd dat in de hele straat niets meer lag, dat de straat als het ware archeologisch dood was." Ton Lupak van Rura: "Nou... het is zo terloops genoemd dat het niet eens is genotuleerd. En wij hebben nooit gezegd dat er niets meer te vinden was. We gingen er alleen van uit dat de rioolwerkzaamheden niet zo'n verstorend effect zouden hebben." Wethouder Imkamp verwijt de werkgroep later (in *Dagblad De Limburger*), kennis voor zich te hebben gehouden: "Als we van tevoren van die gevelrij hadden geweten, hadden we kunnen proberen méér onderzoek te doen." Lupak: "In de jaren tachtig is het wegdek daar vernieuwd. Voor ons is het vanzelfsprekend dat de gemeente zoiets dan weet."

EEN PLANNING MET VERRASSINGEN

Op dinsdag 14 januari 2003, laat in de middag, rinkelt de telefoon bij het ADC in Bunschoten. De uitvoerder (van Kragten Civiele Techniek) aan de lijn: de rioolwerkzaamheden beginnen woensdag of donderdag, dus de 'bouwbegeleidingsploeg' van het ADC wordt de volgende dag verwacht. Bij het ADC breekt enige paniek uit. Het werk had in november of december 2002 zullen beginnen en dat moment was uitgesteld, maar nu is het uur u kennelijk aangebroken. Dat komt als een verrassing. De 'bouwbegeleiders' zijn op zijn vroegst over een week beschikbaar, want vanwege de vervuiling moeten ze kort voor het werk medisch gekeurd worden en die procedure duurt één of twee weken.
De volgende ochtend, nog voor half 9, komt er vanuit Bunschoten een druk telefoon- en e-mailverkeer op gang. Eerst met de gemeente Roermond: hoe dit nu opeens kan? De projectleider koppelt vervolgens terug met Kragten. Daar ontkent Roger Feller wat zijn collega de dag daarvoor gezegd heeft over de start van het graafwerk: het werk wordt momenteel alleen nog maar voorbereid en Kragten wil alleen die planning met het ADC doorspreken. Daarop volgt een geprikkeld antwoord van de projectleider waarin achterdocht doorklinkt: "Ik regel dit niet (...). Mij lijkt het nodig dat jij met ADC contact opneemt en een afspraak maakt voor overleg en het misverstand wegneemt." Die afspraak wordt gemaakt voor maandag 20 januari, met veldarcheoloog Gerard Tichelman.
En dan gebeurt het. Op maandagochtend, terwijl Tichelman onderweg is

Kroniek van een aangekondigde ver

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK ROERSINGELROTONDE

TEKST: GERARD VAN DE GARDE

Het meest dramatische monumentennieuws van de afgelopen maanden was de vernieling van een middeleeuwse muurtoren bij de aanleg van de Roersingelrotonde. Nadat drie dagen tevoren al een stuk stadsmuur en de resten van een hele gevelwand waren gesneuveld, moest de toren op 23 januari wijken voor een dikke rioolbuis. *"Een archeologische ramp"*, inderdaad. Woedende Roermondenaren keken vloekend toe, klommen de bouwput in om foto's te maken en belden gemeenteambtenaar Erik Caris plat. Waarom kon die riolering niet een paar meter verderop worden gelegd? En waarom werd de zaak niet tenminste door archeologen onderzocht voor het verloren ging? Was dit niet de zoveelste archeologische blunder van de gemeente?
Wethouder Lodewijk Imkamp reageerde *"zeer gepikeerd"* en *"boos"* op verwijten van de Werkgroep Archeologie van Rura en sloeg terug: de werkgroep zou informatie hebben achtergehouden. Waardoor is het (opnieuw) misgegaan?

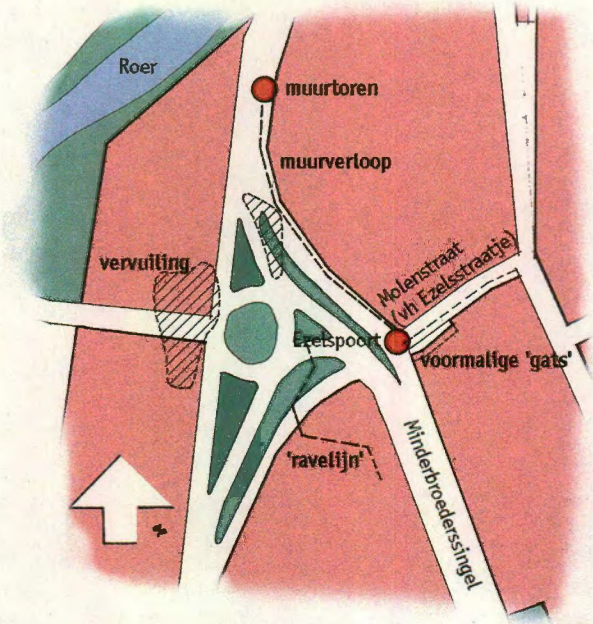

Kaartje: Joep Janssens

Zondag 26 januari aan de Roersingel. Een prima bewaarde 14e-eeuwse toren, onderdeel van de stadsmuur, is goeddeels gesloopt voor een nieuwe riolering. De gang in de toren is in de 19e of 20 eeuw aangelegd, toen de bovenbouw van de toren al verdwenen was. Foto: Jo Walschot.

Het verhaal begint in 2000. De vernieuwing van de Roersingelrotonde wordt voorbereid, een groot project waarbij tegelijk de capaciteit van de riolering in de omgeving moet worden vergroot. Het project is bij voorbaat 'archeologiegevoelig'. De kans is groot dat de nieuwe riolering, een lastige civieltechnische puzzel, op diverse plaatsen door resten van de middeleeuwse stadsommuring heen moet. Dat betekent archeologisch onderzoek. Tijdens de voorbereidingen, in 2001, ontstaat er bovendien tweemaal een kleine rel over resten van de middeleeuwse stadsmuur in het gebied (zie kader pagina 10). De gemeente wil met het rotondeproject oudheidkundig goed voor de dag komen.
Vooraf wordt een verkennend onderzoek gedaan. In maart 2001 zijn de aanbevelingen bekend. Er is op zijn minst een aanvullend onderzoek nodig. Op een kaart wordt de 'archeologische verwachting' ingetekend; de grondwerkers kunnen stuiten op de funderingen van:

Kragting

1. een stuk stadsmuur (langs de Minderbroederssingel);
2. de Ezelspoort, onderdeel van de stadsommuring (aan het einde van de Molenstraat);
3. een tweede stuk stadsmuur (tussen de Molenstraat en de rotonde);
4. een toren, eveneens onderdeel van de stadsmuur (naast de rotonde);
5. een derde stuk stadsmuur (voorbij de rotonde richting Brugstraat).

Wethouder Imkamp noemt de muurtoren later voor de microfoon van *Omroep Maas en Grens* "een vondst die absoluut niet voorzien was", maar de gemeente wist dus wel degelijk dat de toren tevoorschijn zou kunnen komen. Op 21 januari 2002 vraagt de gemeente een offerte aan voor aanvullend onderzoek bij haar 'huisarcheologen', het Archeologisch Diensten Centrum (ADC) in Bunschoten. Men denkt aan een oost-westdoorsnede aan de noordkant van de rotonde (zie kaartje). Dit beperkte gebied lijkt op basis van de verkenning het interessantst, onder meer omdat daar ergens de muurtoren moet liggen.

BODEMVERVUILING

Een paar dagen later, op 30 januari, komt er een kink in de kabel. Op die dag rapporteren milieudeskundigen dat een deel van het onderzoeksterrein vervuild is. Het gaat om een stuk ten noorden van de rotonde, waar vroeger een benzinepomp heeft gestaan (niet te verwarren met het benzinestation aan de andere kant van de rotonde, langs de Roer). Dat valt vrijwel samen met het gebiedje waar de archeologen willen graven. Het ADC vindt het uit Arbo-oogpunt niet verantwoord om haar medewerkers bloot te stellen aan intensief contact met vervuilde grond. Gemeente en ADC stellen het plan bij. In plaats van een volwaardig aanvullend archeologisch onderzoek vóór aan de rioolwerkzaamheden wordt begonnen zal er alleen een zogenaamde 'bouwbegeleiding' tijdens dat werk plaatsvinden: de archeologen blijven op de rand van de bouwput staan, fotograferen, tekenen en verzamelen alleen zeer selectief vondsten. Daarbij moeten ze bovendien een aantal Arbo-regels in acht nemen.

Er wordt niet overwogen om de geplande oost-westdoorsnede iets naar het zuiden te verleggen, net buiten de grens van de vervuiling. Dan zou het beoogde onderzoek gewoon kunnen plaatsvinden - zij het niet op, maar vlak naast de ideale plek. Wel wordt besloten tot een onderzoek bij de Ezelspoort.

DE MOLENSTRAAT

Een tweede inperking van het onderzoeksplan komt uit onverwachte hoek: van de Werkgroep Archeologie van Rura. Ambtenaar Erik Caris vraagt Rura in september of onderzoek in de Molenstraat zinvol is. Daar zal een riolering van 0,70 m en 1,05 m doorsnede worden vervangen door één iets dikkere buis van 1,25 m. Rura hecht niet aan onderzoek in zulke situaties. De grond is immers al verstoord bij de aanleg van het bestaande riool; bij een simpele vervanging komt dan toch niets oorspronkelijks aan het licht.

Belangwekkend detail: de Molenstraat is in de jaren vijftig van de vorige eeuw verbreed, waarbij een complete rij oude huizen is gesloopt.

Op basis van de inschatting van Rura besluit de gemeente geen onderzoek in de Molenstraat te laten doen. Later, als grondwerkers de gevelrij blootleggen en vervolgens slopen, vliegen de gemeente en de werkgroep elkaar daarover in de haren. Caris: "We hebben het besproken en ze hebben uitdrukkelijk gezegd dat in de hele straat niets meer lag, dat de straat als het ware archeologisch dood was." Ton Lupak van Rura: "Nou... het is zo terloops genoemd dat het niet eens is genotuleerd. En wij hebben nooit gezegd dat er niets meer te vinden was. We gingen er alleen van uit dat de rioolwerkzaamheden niet zo'n verstorend effect zouden hebben." Wethouder Imkamp verwijt de werkgroep later (in *Dagblad De Limburger*), kennis voor zich te hebben gehouden: "Als we van tevoren van die gevelrij hadden geweten, hadden we kunnen proberen méér onderzoek te doen." Lupak: "In de jaren tachtig is het wegdek daar vernieuwd. Voor ons is het vanzelfsprekend dat de gemeente zoiets dan weet."

EEN PLANNING MET VERRASSINGEN

Op dinsdag 14 januari 2003, laat in de middag, rinkelt de telefoon bij het ADC in Bunschoten. De uitvoerder (van Kragten Civiele Techniek) aan de lijn: de rioolwerkzaamheden beginnen woensdag of donderdag, dus de 'bouwbegeleidingsploeg' van het ADC wordt de volgende dag verwacht. Bij het ADC breekt enige paniek uit. Het werk had in november of december 2002 zullen beginnen en dat moment was uitgesteld, maar nu is het uur u kennelijk aangebroken. Dat komt als een verrassing. De 'bouwbegeleiders' zijn op zijn vroegst over een week beschikbaar, want vanwege de vervuiling moeten ze kort voor het werk medisch gekeurd worden en die procedure duurt één of twee weken.

De volgende ochtend, nog voor half 9, komt er vanuit Bunschoten een druk telefoon- en e-mailverkeer op gang. Eerst met de gemeente Roermond: hoe dit nu opeens kan? De projectleider koppelt vervolgens terug met Kragten. Daar ontkent Roger Feller wat zijn collega de dag daarvoor gezegd heeft over de start van het graafwerk: het werk wordt momenteel alleen nog maar voorbereid en Kragten wil alleen die planning met het ADC doorspreken. Daarop volgt een geprikkeld antwoord van de projectleider waarin achterdocht doorklinkt: "Ik regel dit niet (...). Mij lijkt het nodig dat jij met ADC contact opneemt en een afspraak maakt voor overleg en het misverstand wegneemt." Die afspraak wordt gemaakt voor maandag 20 januari, met veldarcheoloog Gerard Tichelman.

En dan gebeurt het. Op maandagochtend, terwijl Tichelman onderweg is

Nader onderzoek in de Molenstraat had meer licht kunnen werpen op de geschiedenis van dit straatje, dat begin 20e eeuw verdwenen is. De huisjes rechts vormden de achterkant van de blootgelegde gevelrij in de Molenstraat.
Foto: Persbureau Lenarts (archief Charlotte Ruys).

naar Roermond, krijgt Caris telefoon van de uitvoerder: ze zijn op een stuk stadsmuur gestoten. Dat is gebeurd in, jawel, het beoogde onderzoeksterrein waarvoor de werkzaamheden volgens Kragten op dit moment alleen nog maar "voorbereid" worden. Later weigert Feller commentaar te geven op deze gebeurtenis: hij wil zich niet "op glad ijs begeven".
Caris haast zich naar de bouwplaats. Kort daarop arriveert ook Tichelman. Net op dat moment komen er nog meer oude resten aan het licht, in de Molenstraat. Daar blijkt toch meer aan de hand te zijn dan een simpele vervanging van oude rioolbuizen door nieuwe. De oude buizen liggen niet waar ze volgens de kaart van de gemeente zouden moeten liggen. Daardoor moeten de nieuwe buizen worden geplaatst in totnogtoe ongeroerde grond en vindt er grootschalig grondverzet plaats. De vroegere gevelwand wordt over de hele straatlengte blootgelegd.

"BELANGWEKKENDE VONDSTEN"

Eind van de ochtend meldt Caris aan de gemeentevoorlichter dat er "belangwekkende vondsten" zijn gedaan.
Het stuk stadsmuur bestaat uit een kern van brokken hardsteen (ca. 1,50 m dik), die in later tijd aan beide zijden is verzwaard. Aan de binnenkant met een laag baksteen (ca. 0,50 m dik), aan de buitenkant met een fundering van mergel en daarbovenop eveneens baksteen (ca. 0,90 m dik). Uiteindelijk is de muur een kleine 3 m dik geweest, voldoende om laatmiddeleeuws kanonvuur te weerstaan. De kern van breuksteen vormt het eerste bewijs dat Roermond in de 13e eeuw niet alleen torens, maar ook een stadsmuur van (natuur)steen had (in plaats van een aarden wal)!
De fundamenten in de Molenstraat zijn om verschillende redenen interessant. De mergelfunderingen zijn wellicht middeleeuws en zouden licht kunnen werpen op de ligging van een kleine gang met armeluishuisjes parallel aan de straat (waar nu het achterste deel van de winkel van Janssen van Montfort ligt). Verder liggen er aan het begin van de straat, deels onder de Neerstraat, zeer zware, metersdikke fundamenten van rode baksteen. Het is onduidelijk wat dit geweest is; in ieder geval geen gewoon huis, maar misschien een belangrijk gebouw of verdedigingswerk zoals een tot nu toe onbekende stadspoort.
Jammer alleen dat er nu nauwelijks tijd voor onderzoek meer is. De uitvoerder: "Morgen moet het nieuwe riool erin; wat daar ligt moet er per se vandaag uit." Wel laat hij de resten enkele centimeters vrijleggen en geeft hij Tichelman de tijd om ze in te meten.
Het komt erop neer dat er nu in niet-vervuilde grond, die normaliter onderzocht kan worden, alleen een 'bouwbegeleiding' plaatsvindt, terwijl er in de vervuilde grond, waar alleen 'bouwbegeleiding' mogelijk is, helemaal niets onderzocht wordt. Leden van Rura verlenen assistentie. Terwijl ze nog bezig zijn bij Huis De Steenen Trappen zien ze hoe een graafmachine aan het andere eind van de straat de zaak al uit de grond haalt. Tot half twaalf 's avonds zijn ze bezig om te redden wat er te redden valt.

DE ONTKNOPING

Drie dagen later, het is dan donderdag, eindigt het geplande onderzoek zoals in een verhaal van García Márquez: iedereen wacht verbijsterd tot de moordenaar toeslaat en niemand grijpt in, alsof het om een onontkoombaar noodlot gaat.
Aan de noordkant van de rotonde - opnieuw op de plaats waar de 'bouw-

Gemeentelijk archeologiebeleid: de voornemens

- *Voorjaar 1997 verscheen de conceptnota* Naar een gemeentelijk archeologisch beleid. *Sindsdien is met regelmaat te lezen dat dit 'startdocument' nu toch echt tot een definitieve beleidsnota uitgewerkt gaat worden, maar het komt er al zes jaar niet van. Dat is jammer, want "inbedding van de archeologie in het ruimtelijk beleid gebeurt nog in het geheel niet", volgens de conceptnota.*
- *Wel voorziet het Bestemmingsplan Binnenstad uit 1998-1999 in bescherming van archeologische waarden. Hierin is het grootste deel van de binnenstad aangewezen als 'archeologisch meest waardevol gebied'. Als het bodemarchief daar door bouwactiviteiten bedreigd wordt, moet vooraf een archeologische verkenning plaatsvinden, en op basis daarvan eventueel een aanvullend onderzoek en/of opgraving.*
  Tijdens de werkzaamheden is behoud het eerste doel; kan dat niet, dan moet er in ieder geval onderzoek plaatsvinden en moeten de vondsten worden geborgen.
- *Roermond heeft, anders dan bijvoorbeeld Venlo en Sittard, geen stadsarcheoloog. Wel is er sinds 2000 een raamcontract met het opgravingsbevoegde Archeologisch Diensten Centrum (ADC). De afspraak is dat het ADC binnen twee weken na opdrachtverstrekking onderzoek kan uitvoeren, en dat de Werkgroep Archeologie van Rura onder supervisie van het ADC aanvullend kan werken.*

Gemeentelijk archeologiebeleid: de praktijk

Het ADC is totnogtoe ongeveer zeven keer in actie gekomen op de manier zoals bedoeld; behalve de eerste keer is Rura steeds daarbij betrokken geweest. Drie keer eerder ging er iets ernstig mis:

- *Najaar 1998, hoek Munsterstraat/ Munsterplein: de resultaten van een beperkt onderzoek gaven aanleiding tot extra onderzoek. Dat werd niet toegestaan, hoewel er tijd genoeg voor was. Bovendien werd het deel van het terrein dat ongeschonden zou blijven tegen de afspraken in door de uitvoerder vergraven.*
- *Voorjaar 2001, Roersingel: een nutsbedrijf trok bredere leidingsleuven dan voorzien en beschadigde de stadsmuur. Twee ADC-archeologen kwamen te laat. Opnieuw hield een uitvoerder zich niet aan afspraken.*
- *Zomer 2001, laatste dag voor de bouwvakvakantie, hoek Molenstraat/ Roersingel: omstanders zagen hoe grondwerkers een stuk stadsmuur en mergelfunderingen sloopten en belden gemeenteambtenaar Harry Creemers. Die kwam kijken en droeg de graafmachinist voor ieder hoorbaar op, de resten die dag nog te verwijderen en het gat te dichten.*

In tenminste vijf gevallen besloot de gemeente geen archeologisch onderzoek te laten doen in bouwputten binnen het 'archeologisch meest waardevol gebied' in de binnenstad: die voor De Heere van Swalm links (Swalmerstraat 118-122), de noord-zuidvleugel van het voormalige Groot-Seminarie (Swalmerstraat 100), gebouw 1999 (Markt 13-16, vroeger Brons Eiken), de aanbouw aan het Christoffelhuis (Lindanusstraat 5) en Neerstraat 18, 42 en 44 (kelders).

begeleiding' gepland was die nu niet meer *à la minute* georganiseerd kan worden - stuiten de grondwerkers op een toren. Die ligt overigens niet in de vervuilde grond, maar een paar meter daarvandaan. De telefoons staan weer roodgloeiend, vooral die van Erik Caris, die van alle kanten onder druk wordt gezet om een archeoloog te laten komen. Gerard Tichelman, elders met veldwerk bezig, wordt gebeld maar kan alleen voor korte tijd langskomen.
Hij stelt vast dat het om een goedbewaarde muurtoren uit de 14e eeuw gaat. Interessant zijn een gang vanuit de

Maandag 20 januari in de Molenstraat. De straat is na de oorlog verbreed, waarbij links een hele rij oude huizen is afgebroken. De (waarschijnlijk middeleeuwse) funderingen van deze gevelrij zijn weer - eventjes - aan het licht gekomen. Foto: Wil Kersten.

toren richting Roer en twee kleinere tunnels aan weerszijden van de toren. Hebben die iets te maken met het legendarische ondergrondse gangenstelsel? De vondsten vormen met de al eerder ontdekte muurfragmenten een groot, vrijwel ononderbroken complex van middeleeuwse vestingwerken. En dat terwijl de gemeente plannen maakt om vergelijkbare resten in een nieuw wandelplantsoen tussen de Ratten- en Kattentoren weer zichtbaar te maken; zoiets zou hier óók mogelijk zijn.
Tichelman wijst de uitvoerder op het belang van de vondst: "Dit kan zo èchт niet!" Maar die geeft geen krimp: "De planning staat al teveel onder druk, het werk moet door." De grondwerkers zijn aan het jagen: "Weg, weg; *moven*!" Dwars door de toren heen wordt een 4,30 m diepe sleuf gehakt om plaats te maken voor de riolering. Woedende omstanders kijken vloekend toe, klimmen de bouwput in om foto's te maken. Leden van Rura worden van het terrein verwijderd omdat ze niet de vereiste veiligheidskleding dragen. Eén van hen koopt bij Het Kruidvat twee wegwerpcamera's en drukt die de uitvoerder in de handen. "Wat drink je? Whisky, jenever, wijn?" "Nee, nee, zo gaat dat niet." "Kun je fotograferen?" De in het nauw gebrachte man belooft dat hij zal zien wat hij kan doen.
Uiteindelijk wordt het werk op vrijdag twee uur lang stilgelegd. Er wordt afgesproken dat de put rond de toren open blijft, zodat Rura op zaterdag een dwarsprofiel kan afschaven en intekenen. Het ADC zal de zaak dan op maandag inmeten. Op zondag vraagt Rura de wethouder, de put nòg twee dagen open te houden. Dat blijkt later niet nodig; onder de gegeven omstandigheden valt er verder niets meer te onderzoeken.

DE EPILOOG

Op maandag 3 februari wordt aan de Minderbroederssingel een bakstenen "ravelijn" blootgelegd, "vermoedelijk uit de 17e eeuw". In feite gaat het om een klein bastion dat in 1577-1578 is aangelegd ter dekking van de Ezelspoort. Niemand heeft dit verwacht, en niemand is erop voorbereid, dus ook hier is er geen tijd om de plek behoorlijk te onderzoeken. Ook deze vondst is 'helaas' van bijzondere waarde: het is één van de weinige overblijfselen van de beginfase van het zogenaamde Oud-Nederlandse stelsel van vestingbouw. Kenmerkend hiervoor zijn eenvoudige bastions, nog niet als aarden wal uitgevoerd maar in steen.
Twee weken later volgt het onderzoek bij de Ezelspoort. De gemeente, geschrokken van alle commotie, heeft besloten dit te vervroegen en er een hele week voor uit te trekken. Op dat moment zijn Rura en de gemeente weer met elkaar in gesprek. De wethouders hebben voor de radiomicrofoon van *Omroep Maas en Grens* toegezegd te zullen kijken of ze meer mankracht op archeologie kunnen zetten, en misschien zelfs een stedelijk of regionaal archeoloog. Maar vooral maken ze zich sterk voor een betere communicatie tussen gemeente en amateur-archeologen bij toekomstige projecten, met name de Markt: "We zullen dan laten zien dat het in goed overleg wèl kan."

Deze goede voornemens gaan voorbij aan de rol die uitvoerders meer dan eens spelen bij de voltrekking van 'archeologische rampen' (zie kaders). ®

HERNIEUWDE BEELDENSTORM?

Verdwenen in woord en beeld

Anno 1976. Foto overgenomen uit Kijk op Limburg, *(uitgave Elsevier 1976).*

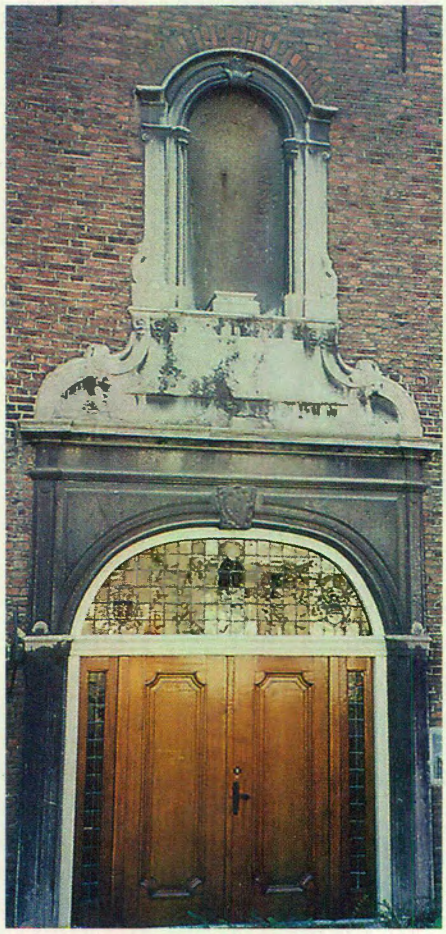

Dezelfde plek anno 2002. Foto: Dennis Janssen.

LEGE NIS

In 1976 stond het nog in de nis: een stenen beeld in barokstijl van Jean Delcour. Nu de verbouwing van het Groot-Seminarie aan de Swalmerstraat gereed is leek het ons een goed idee om boven de ingang van het daarachterliggende Kartuiscomplex het Mariabeeld met stralenkrans in de barokke omlijsting terug te brengen. Maar helaas, het Bisdom heeft het beeld niet op zolder of in de kelder staan. Conservator P. te Poell herinnerde ons eraan dat het Bisdom via het blad *De Sleutel* al eens om opsporing heeft verzocht; er zijn meer mensen die het beeld node missen. Wie heeft het gezien? *DJ*

NIET-VERDWENEN PUTBEELD

Bij de sloop van het pand Roersingel 15 is een klein Mariabeeld verdwenen. Het stond in een nis van het huis die eigendom was van de Roerput. Het beeldje was één van de vele kopieën van het beeld van Onze Lieve Vrouw in 't Zand.
Hoewel soms anders verteld wordt, was dat niet het oorspronkelijke putbeeld van de Roerput. Dit veel grotere beeld kwam ergens na 1929 in bezit van aalmoezenier (later pastoor) F. Hoen. Na diens dood belandde het in het Stedelijk Museum en nu staat het in de Tomaskerk aan de Donderbergweg. Het is één van de meest waardevolle beelden in Roermond.
Rura maakt zich er momenteel sterk voor dat in het nieuwe Roersingelcomplex een nis wordt aangelegd voor een vervangend 'put'-beeld. *GvdG*

Foto: Dennis Janssen.

LEGE GROT

Je moet een heleboel klimop wegdenken om hem te kunnen zien. Het Mariabeeldje is weggehaald, maar de Lourdesgrot van het voormalige Retraitehuis (Kapellerlaan 40) staat er nog. Eind 19e eeuw veroverden de Lourdesgrotten Europa en de Nieuwe Wereld. Met behulp van nieuwe vindingen als de portlandcement en de betonwapening werden natuurlijke elementen zoals rotsen en boomstammen bedrieglijk echt èn slijtvast nagemaakt. Vooral Belgische 'rocailleurs' of 'rotseerders' blonken hierin uit. De grot aan de Kapellerlaan is van brokken natuursteen gemaakt. Sinds de jaren zestig zijn veel Lourdesgrotten in verval geraakt en opgeruimd. Toch is er nog een aantal te vinden, bijvoorbeeld in Valkenburg, Tienray, Kessel, Herkenrade, Maastricht St. Pieter, Banholt. In Roermond wacht er dus één op eerherstel. Zuinig op zijn! *GvdG*

Lourdesgrot Kessel. Foto: Dennis Janssen.

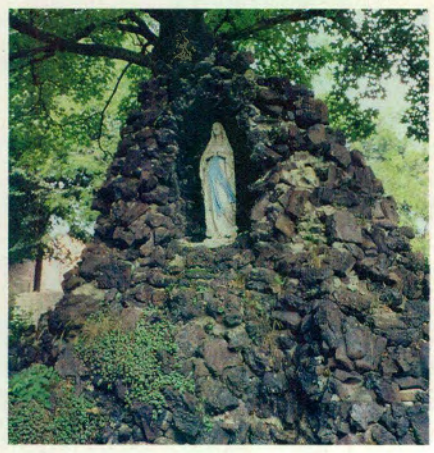

TEKST: LEONARD FORTUIN
MET DANK AAN DENNIS JANSSEN

Maastricht en Venlo zijn steden waar de Maas doorheen stroomt. Ook Roermond heeft zijn 'overkant', de buurtschap De Weerd. Eeuwen geleden vestigden zich daar mensen om er scheepvaart, en later landbouw en veeteelt te beoefenen. Ondanks talrijke overstromingen bleef het gebied bewoond, tot op de dag van vandaag. Nu ook: door mensen die elders hun werk hebben en graag in een landelijke omgeving wonen. Eén van hen is Ton van Tuijl, medeoprichter van Ruimte. Een vraaggesprek, met rondleiding.

De Weerd, buurtschap onder aan een waterval

Ton van Tuijl. Foto: Peter Wijnands.

Over de Maasbrug, richting Horn, en dan van de grote weg af. Bomen en weiden, een paar huizen, in de verte glinstert de Maas. Eén wei is vol grijze vlekken, het blijken gedomesticeerde ganzen te zijn. Dan komen kampeterreinen in zicht. De wind giert door verlaten tuinstoelen, droefheid ten top op een winterse dag. Verderop liggen de St. Jozefkapel, hoeve De Polack en hoeve Den Donck. Tot villa verbouwde boerderijen zijn eveneens te vinden in deze doolhof van wegen en heggen. We zijn in de De Weerd, een buurtschap die beschermd dorpsgezicht zou moeten zijn. Immers, in een landelijke omgeving staan drie rijksmonumenten, drie gemeentelijke monumenten en een aantal karakteristieke gebouwen met een soms bijzondere geschiedenis.

De Weerd is de 'overkant' van Roermond geworden nadat de Maas verlegd is richting stad, in de 14e eeuw. Het kwam tussen de Oude en de Nieuwe Maas te liggen. Zo'n eiland tussen twee rivierarmen werd in de taal van toen een 'weerd' genoemd. Er zijn aanwijzingen dat Roermond vóór de verlegging al een haven aan de Maas had. Als dat waar is moet in de 14e eeuw de omschakeling naar een buurtschap van boeren en buitenlui hebben plaatsgevonden.
Het gebied ligt 5 tot 9 m lager dan de binnenstad, en is vaak overstroomd. Dat kan gebeuren in een uiterwaard, die is daarvoor bedoeld.
Vlak voor de kapel staat een hek uitnodigend open. Hier woont de familie Van Tuijl, in een boerderij uit 1911.

Heeft u in januari 2003 last van het hoge water gehad?
"In huis niet deze keer, het water kwam tot aan het terras. Maar de kapel stond blank, en alle huizen waren slechts per boot bereikbaar. In 1993 en 1995 hadden we wel last, toen stond het water tot net onder de vensterbank. Alleen De Polack is toen droog gebleven."

"Ik heb een sleutel van de kapel en hou een oogje in het zeil. Begin januari heb ik Rura gewaarschuwd toen de zaak onder water stond. De kapel staat op grond die gedeeltelijk mijn eigendom is."

"Mijn familie heeft altijd dicht bij het water gewoond, vanaf de veertiende eeuw, toen een voorvader vazal van de hertog van Gelre was. Wij zijn gewend in uiterwaarden te wonen."

"Na de overstroming van 1994-1995 was er bij mij een schuur ingestort. Toen ik ging herbouwen, kreeg ik het met de gemeente aan de stok. De burgemeester heeft me twee keer gedagvaard: eerst omdat ik aan het herbouwen was zonder bouwvergunning, en daarna omdat ik doorging met herbouwen. De rechter heeft me in beide gevallen vrijgesproken. En toen ik een

DE ST. JOZEFKAPEL: LOF DER EENVOUD

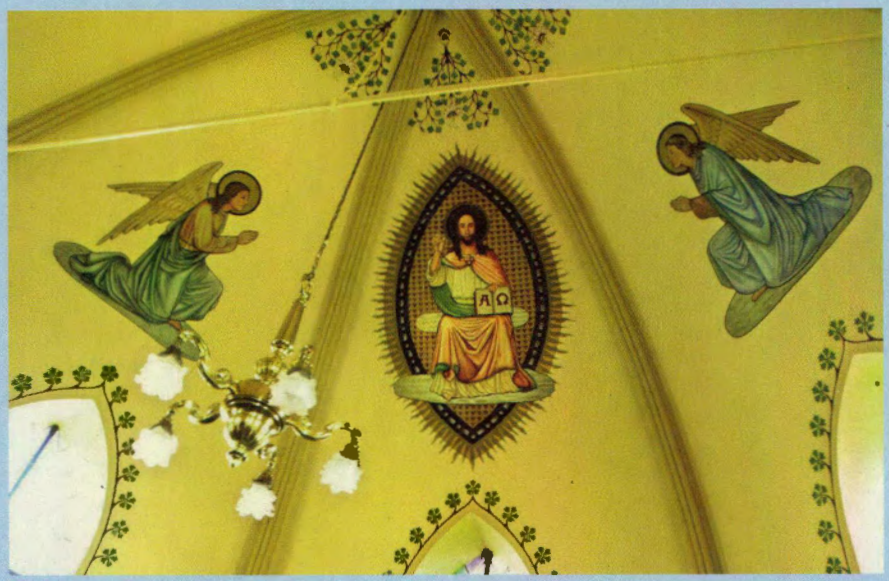

Plafondschildering in de St. Jozefkapel. Foto: Peter Wijnands.

Foto: Ton van Tuijl.

In het begin van de 19e eeuw kreeg De Weerd een kapel. Die was nodig omdat ook bij hoogwater de gelovigen hun godsdienstige plichten wilden vervullen. In 1858 werd de kapel herbouwd, en in 1911 nog eens, na een brand, nu volgens een neogotisch ontwerp van architect Dupont. In 1982 bleek het gebouw door overlast en vandalisme ernstig beschadigd. Men bracht geld bijeen en in 1983 kreeg de kapel een nieuw leien dak en nieuw schilderwerk binnen. In die tijd ontdekte Ton van Tuijl fresco's aan het plafond. Later deden aardbeving en overstromingen hun verwoestende werk, het gebouw raakte buiten gebruik. Uiteindelijk kocht Rura de kapel voor een gulden, in 1997.
Daarmee verviel het recht er missen te houden.
Ook huwelijken zijn uitgesloten, op last van het Bisdom Roermond. Rura acht het gebouw van groot belang als historisch en religieus monument. De gemeente Roermond overweegt een deel van het interieur op de monumentenlijst te zetten.
(Ontleend aan toespraak door mr. H. van Bruggen, oud-voorzitter van Rura, bij opening van de kapel op 5 november 1999.)

5 januari 2003. Foto: Istvan van Tuijl.

bouwvergunning aanvroeg, kreeg ik die niet. De kampeerterreinen herbouwden eveneens zonder vergunning, op veel grotere schaal. Op de TV heeft *Ook dat nog!* mijn verhaal opgenomen in een uitzending. De autoriteiten kregen het advies zich met belangrijker zaken bezig te houden. Roermond werd genomineerd voor de Gouden Eikel!"

Wat vindt u van de gemeentelijke plannen om het toerisme in De Weerd te ontwikkelen?
"Onze buurtschap dient zijn landelijke karakter te behouden. Dit gebied is uniek, ook cultuurhistorisch. De bestaande kampeerterreinen moeten beslist niet groter worden. Daarom heb ik land gekocht dat uitbreiding onmogelijk maakt. Ik ben er voor dat de terreinen gesaneerd worden, nu is het 's zomers hutjemutje. Voeg twee plaatsen samen tot één grotere. Dat verhoogt de kwaliteit en trekt een ander publiek. Ook wordt het dan mogelijk 's winters een groene vlakte over te houden. Leeg, net als bij Oolderhuuske."

"Het kan 's zomers erg druk zijn. Er zijn hier vier kampeerterreinen, met in totaal ongeveer 350 plaatsen. Dus als er op elke plek een familie van vier personen zit, hebben we hier zo'n 1400 mensen en 350 auto's. Veel van die kampeerders komen uit dichtbevolkte gebieden, van een flat. De kinderen zwerven rond en lopen particuliere tuinen in, terwijl de ouders voor de tent zitten. Een spanningsveld, dus. Of ik mijn poort kan binnenrijden, hangt van de gemeente af. Er zijn paaltjes en bomen geplaatst tegen wild parkeren. Als de parkeerwachters hun werk goed doen, gaat het wel."

Vroeger kon men in De Weerd een rondwandeling maken. Nu niet meer omdat een stuk weg is verdwenen. Zijn er plannen om dat te hertsellen?
"Dat stuk weg is verdwenen door het uitbaggeren en verbreden van de Groene Rivier. Kampeerders hebben een deel van het pad aangelegd op mijn terrein. Dat heb ik laten omploegen want het is landbouwgrond. Nu is het een voerakker. Staatsbosbeheer, Rijkswaterstaat en ondergetekende willen een plan maken voor een wandelpad, maar dan zonder recreatieve bestemming. Geen openbaar verkeer, dat wordt met een slagboom geweerd. Ook geen crossfietsen en geen barbecues. Dus puur om langs te lopen."

Hoeve De Polack, 5 januari 2003. Foto: Ton van Tuijl

'DIT GEBIED IS UNIEK, OOK CULTUURHISTORISCH.'

We trotseren weer en wind en wandelen rond in De Weerd. Elk huis, elke stal, elk bakhuis, elke gevelsteen met waterhoogte krijgt deskundig commentaar van onze gastheer. De ganzen hebben zich verplaatst naar een andere wei, een fazantenhaan steekt haastig de weg over, tot vreugde van de heer Van Tuijl. De hoeve Den Donck ligt er zwijgend bij, de grootste schuur van Roermond. Alleen een hond reageert op ons luiden van de bel. De huidige hoeve is nog niet zo oud, maar haar voorloper was sinds de middeleeuwen een bezit van de erfvoogd van Roermond, die vanuit hier tienden hief. Bij hoeve De Polack verwelkomt ons de bewoner. De Polack was vroeger ook verbonden met de erfvoogd van Roermond en is nu eigendom van de familie Van Tuijl. Een uitvoerige rondgang brengt ons in alle ruimtes die ooit door mens en dier gebruikt werden. Heel bijzonder is een hooggelegen vloer die tijdens hoogwater als stal gebruikt werd. Buiten groeit zeldzaam mos. Gevelstenen verhalen van watersnood sinds 1740.

Hoeve De Polack, 5 januari 2003. Foto: Bas Tieman.

Wat gaat u met dit gebouw doen?
"Wij willen iets moois doen met dit complex. Maar wàt is nog niet duidelijk. Conferentie-oord, retraitehuis, landgoed, een herberg voor wandelaars en andere natuurliefhebbers? Alles lijkt mogelijk. We willen een integraal plan en dat stapsgewijs uitvoeren."

Hoe moet het nu verder met De Weerd?
"Het landelijke karakter moet bewaard blijven. Dus toerisme slechts met mate, en van kwalitatief hoog niveau. Voor campings is hier plaats, voor uitbreiding niet. Landbouwgrond blijft landbouwgrond. Het cultuurhistorische karakter van De Weerd moet voorop staan."

"En er moet iets aan waterbeheer worden gedaan. Immers, tussen Maastricht en hier, hemelsbreed een afstand van 30 km, daalt de Maas van 44 naar 18 m. Vergelijk dat met van hier tot Rotterdam: afstand 200 km, verval 18 m. We wonen hier onder aan een waterval." ®

OP DE ROL

Wat dreigt in het Roermondse te verdwijnen, hoe staat het met nieuwe projecten en wat doen 'die mensen van Ruimte' daaraan?

TEKST: LEONARD FORTUIN EN WILLEM CARTIGNY

Foto: Jo Walschot.

COLAMGEBOUW

In oktober 2002 hebben we aan de Rijksdienst Monumentenzorg (RDMZ) opheldering gevraagd over de mistige procedure van aanwijzing en vervolgens intrekking van de monumentenstatus. Begin februari ontvingen we antwoord: de RDMZ geeft toe "fout op fout" te hebben gestapeld, betreurt dat zeer maar kan "de gevolgen niet terugdraaien." Het Colamgebouw blijft dus gesloopt. Het levert wel een kijkje achter de voormalige tuinmuur op.

Foto: Bert Thomassen.

KADEVERHOGINGEN

Namens het Monumentenoverleg heeft Ruimte een procedure aangespannen bij de Raad van State inzake de kadeverhogingen die men in het kader van de Maaswerken heeft aangekondigd. Die nieuwe verhogingen aan de Vismarkt en Buitenop tasten het Beschermd Stadsgezicht aan. Ze kunnen deels demontabel of verzinkbaar worden uitgevoerd, maar daar heeft men geen geld voor over. Deze maand komt de zaak voor.

BOUWPLAN LINDANUSSTRAAT/JESUÏTENSTRAAT

Stichting Ruimte heeft een voorstel ingediend voor een beperkte wijziging, namelijk het hoogbouwdeel (zeven lagen) een kwartslag te draaien. Daarmee wordt het binnengebied gevarieerder en groener, kan een monumentale boom gespaard blijven en volgt het plan meer de ter plaatse heersende kavelstructuur, die noord-zuid gericht is. Zoals gebruikelijk is neemt de gemeente onze zienswijze niet over en komt met een reactie waaruit alleen maar is af te leiden dat men ons voorstel niet heeft begrepen. Dus hebben we nog maar eens een verduidelijking gestuurd.

ROERDELTA

We hebben bij de Commissie Ruimtelijke Kwaliteitszorg onze bevreemding uitgesproken over haar rol en handelwijze bij de gang van zaken rond het Plan-Roerdelta. Aanleiding was de bespreking van het Jaarverslag 2001 van de commissie in het Monumentenoverleg. Toen rees de vraag hoe onafhankelijk deze gemeentelijke commissie eigenlijk oordeelt over gemeentelijke plannen. De gemeente is daarbij immers belanghebbende. Heeft de commissie naast gemeentelijke informatie ook het alternatieve Plan-Wauben aan bod laten komen? Antwoord volgt.

FRANCHEVILLE

De ingangspartij (aan de zijkant van dit complex aan de Kapellerlaan) is klaar en mag gezien worden. Maar het beeld dat de frontpartij van de kapel aan de straatkant sierde, is nog altijd onzichtbaar. We hebben projectontwikkelaar Hurks gevraagd om opheldering.

Foto: Gerard van de Garde.

HAMSTRAAT

Project-ontwikkelaar Adams wil enige panden vervangen door nieuwbouw. De stichting Ruimte maakte bezwaar wegens het ontbreken van een bouwhistorisch rapport (zie elders in dit nummer). Op de valreep heeft Adams het Monumenten Advies Bureau in Nijmegen opdracht gegeven een bouwhistorisch onderzoek in te stellen. Daarmee kon Ruimte zijn bezwaar intrekken. Het MAB rapporteert o.a.:

- Herbestemming van de panden met behoud van de monumentale delen ligt niet in de rede wegens de te beperkte waarden in het algemeen.
- Het achterdeel van nr. 52 heeft de meeste bouwhistorische waarden, met een casco uit de 17e eeuw (Maaslandse renaissance) en een waarschijnlijk originele kapconstructie.
- Nr. 50 bezit een oude gewelfkelder en een 19e eeuwse trap met balusters en bewerkte trappalen.

Bij de hoorzitting inzake ons bezwaar m.b.t. deze panden bleek dat gemeentelijke diensten soms onderling sterk afwijkende meningen kunnen hebben, of niet weten waar een andere afdeling voor staat. De ene afdeling vindt een bouwhistorisch rapport voldoende, de andere volstrekt niet. ®